

Een Syrische vluchteling en zijn kinderen uit Aleppo hebben hun toevlucht gezocht in een vluchtelingenkamp in Libanon. FOTO AFP

Plan B voor de **Turkijedeal**

VLUCHTELINGEN De afspraken met Turkije over vluchtelingen wankelen.

Leo Lucassen schetst een alternatief voor de EU: verzorg de asielprocedure in de regio en stel een quotum in.

Nu de onzekerheid toeneemt of de 'Turkijedeal' over vluchtelingen wel stand zal houden en president Erdogan in het najaar de poorten wellicht weer opent, dringt de vraag zich op of de Europese Unie wel een plan B heeft en zo ja wat dat plan zou behelzen. Vooralsnog laat Brussel hier niets over los, maar laten we, alvorens mogelijke scenario's te schetsen, eerst nog even stilstaan bij de kern van de deal die op 20 maart dit jaar in werking trad.

De belangrijkste afspraak bestaat eruit dat Turkije het smokkelaars onmogelijk maakt om nog asielzoekers vanuit Turkije over te varen naar dichtbij gelegen Griekse eilanden (zoals Lesbos) en daarmee naar de Europese Unie. Voor iedere Syriër, want daartoe beperkte de deal zich, die na die datum nog (levend) Griekse bodem zou bereiken, zou de EU een andere Syriër uit een van de opvangkampen in Turkije toelaten.

Al gauw bleek dat Turkije zich aan zijn belofte hield om de kuststrook af te sluiten, en het aantal bootvluchtelingen, en daarmee ook het aantal doden in de Egeïsche Zee, daalde drastisch. Arriveerden er in maart bijna 27.000

vluchtelingen, in april waren dat er nog maar 3360, in mei 1465 en de aantallen zijn sindsdien nog verder teruggelopen.

Hoeveel van hen zijn teruggestuurd is onduidelijk, maar het aantal na maart dit jaar officieel tot de EU toegelaten Syriërs bedraagt momenteel slechts zo'n 800. De juridische basis voor deze overeenkomst is de aanname dat Turkije een 'veilig derde land' is, waarnaar toe asielzoekers teruggestuurd mogen worden.

Het doodschieten van Syrische vluchtelingen aan de grens, het sluiten van die grens, de weigering asielzoekers basisrechten te verlenen als huisvesting, onderwijs en toegang tot de arbeidsmarkt, en een verre van transparante asielprocedure, hebben de fundamentele onder die 'veiligheid' echter grotendeels weggeslagen. Reeds in mei verklaarde een Griekse rechter Turkije als een onveilig derde land.

Afgrenzen

Nog even los van de vraag hoe veilig Turkije is, wat als dit land inderdaad de overeenkomst met de EU opzegt als het in het vooruitzicht gestelde visumvrij reizen voor Turken naar de EU niet waarheid wordt?

Het eerste scenario zou kunnen zijn dat de EU doorgaat op de ingeslagen weg van afgrenzen en het zo moeilijk mogelijk maken voor vluchtelingen om überhaupt in een lidstaat van de Unie asiel aan te vragen, met alle dodelijke gevolgen van dien.

Dat betekent allereerst doorgaan met het visumregime dat het mensen uit landen als Syrië, Afghanistan, Irak en Somalië onmogelijk maakt om op

een normale manier naar Europa te reizen.

Daarbovenop zou de EU dan kunnen besluiten op grote schaal oorlogsschepen naar de Egeïsche Zee te sturen om een kat-en-muisspel met de smokkelaars aan te gaan en waar mogelijk boten te onderscheppen en terug te sturen. Met zo'n 400 kilometer kuststrook lijkt de kans op succes van zo'n optie overigens tamelijk gering. Bovendien stelt de EU daarmee de facto het vluchtelingenverdrag buiten werking.

De EU zou er echter ook voor kunnen kiezen om het asielzoekers, van wie de meesten afkomstig zijn uit een beperkt aantal brandhaarden, zoals Syrië, Afghanistan, Irak en Eritrea, wel mogelijk te maken om een aanvraag in te dienen, en dan liefst in de regio zelf,

zodat de risicovolle en dure smokkelreizen onnodig worden. Het voordeel van dat tweede scenario is niet alleen dat de EU het vluchtelingenverdrag naleeft, maar ook dat zij de controle houdt. De screening en asielprocedure zouden dan ter plekke, in landen als Jordanië, Libanon, delen van Irak en wellicht zelfs in Turkije kunnen plaatsvinden. Mocht het politiek nodig zijn, dan zou de Unie eventueel een jaarlijks te bepalen quotum kunnen instellen.

Verdeelsleutel

Dit plan staat of valt uiteraard met de vraag of de lidstaten bereid zijn een van te voren afgesproken aantal vluchtelingen op te nemen en het eens zijn met een - nader uit te werken - sleutel voor die verdeling.

Tot slot is er veel voor te zeggen om naast aanmeldcentra en structurele opname van vluchtelingen ook fors te investeren in de fatsoenlijke opvang ter plekke, mede voor degenen die niet aan de vluchtelingcriteria voldoen. Niet in de laatste plaats omdat Europa en zijn Navo-partner de VS een grote verantwoordelijkheid dragen voor de burgeroorlogen in het Midden-Oosten.

Aan het tweede scenario zitten allerlei haken en ogen, niet in de laatste plaats het probleem om de lidstaten op één rij te krijgen, maar het is veruit te verkiezen boven de juridisch en qua mensenrechten tamelijk dubieuze politiek van afgrenzing en tegenhouden. Waarbij de Unie zichzelf speelbal maakt van smokkelaars, dubieuze regimes en radicaal-populistische politici en zich al improviserend van incident naar incident voortsleept.

Europese Unie moet geen speelbal zijn van smokkelaars en dubieuze regimes

Leo Lucassen
directeur onderzoek IISG
en hoogleraar
Universiteit Leiden